2015-03-28

Universitets- och högskolerådet

Provpass 5

Högskoleprovet

Svarshäfte nr.

Verbal del b

Provet innehåller 40 uppgifter

Instruktion

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.
Markera tydligt.
Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.
Du får inget poängavdrag om du svarar fel.
Du får använda provhäftet som kladdpapper.

På nästa sida börjar provet som innehåller **40 uppgifter** och den totala provtiden är **55 minuter.**

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. kulmen

A lägsta punkt
B startskott
C mittpunkt
D slutskede
E höjdpunkt

2. verkningsfullt

A följdriktigt
B realistiskt
C arbetsamt
D effektivt
E konsekvent

---

3. ge upphov till

A intyga
B förändra
C orsaka
D uppmana
E tillåta

4. skimning

A skuggning
B bortsortering
C kortbedrägeri
D genomlysning
E ytbehandling

---

5. absurd

A ohållbar
B orimlig
C olämplig
D olustig
E osann

6. ensemble

A föreställning
B solosång
C teatersalong
D instrument
E grupp

---

7. hysa

A behandla välvilligt
B ge en tillsägelse
C skämta med
D ge husrum åt
E passa upp

8. provokation

A utmaning
B förnedring
C hämnd
D motstånd
E hot

---

9. taktil

A som beror på ärftliga faktorer
B som avser känsel och beröring
C som beror på hormonpåverkan
D som avser ämnesomsättningen
E som beror på miljöpåverkan

10. chimär

A liten häst
B inbillning
C kodat meddelande
D ljusfenomen
E elegant herre

Vivlar

Allt fler rapporterar till Artportalen in insektsfynd som inte stöds av några beläggexemplar utan endast baseras på foton eller observationer. Att säkerställa korrekta artbestämningar måste vara högprioriterat, och det underlättar om beläggexemplar eller god fotodokumentation finns. Denna artikel är ett försök att bättra på förutsättningarna för korrekt artbestämning inom ett svårbestämt släkte av vivlar.

Släktet *Glocianus* består av fyra svenska arter som är nära besläktade med och tidigare införda under släktet *Ceutorhynchus*. Både som fullvuxna och som larver lever de av fibblor och maskrosor. Man kan hitta dem i de flesta öppna miljöer; endast *G. moelleri* är mer strikt knuten till torra och sandiga marker.

Generellt kan det vid artbestämning av vivlar vara nödvändigt att känna till om djuret man har framför sig är en hona eller hane, då storlek, kroppsform och snyteslängd ofta skiljer könen åt. Honans snyte är ofta längre än hanens, och hos *Glocianus* är detta som tydligast hos *G. punctiger.*

G. punctiger är den vanligaste arten i släktet. Det är också den kraftigaste arten, med bred halssköld och tydligt välvd ovansida på täckvingarna. Honans snyte är betydligt längre än övriga arters, svagare böjt och med antennerna fästade mitt mellan spetsen och ögonen. Övriga arters antennfästen är placerade närmare spetsen. Ofta skiljs arten ut genom att dess sista ryggsegment är djupt fårat, men detta är en karaktär som kan vara mycket svår att bedöma. Arten lever på maskrosor i friska, öppna marker.

G. fennicus är den minsta av arterna. Halsskölden är smalare och, liksom hos *G. punctiger,* bredast ett stycke från bakkanten. Fräscha exemplar har ofta täckvingarna vackert marmorerade i brunt och grått, och ofta är deras ovansida något tillplattad.

G. distinctus utmärks genom täckvingarnas bruna grundbehåring, som är smalare och mer uppstående än hos släktets övriga arter, vilket ger ett raggigt utseende. Halsskölden skiljer sig från den hos de båda ovanstående arterna genom att dess största bredd ligger närmare bakkanten. Arten lever på fibblor i släktena *Hypochaeris* och *Hieracium*.

G. moelleri har hos oss en begränsad utbredning och förekommer sällsynt på kustnära lokaler. Endast i Skåne kan man hitta den på sandfält inne i landet. Den lever på flockfibbla på torra marker. Arten kan ofta identifieras direkt genom sin ljust grå- eller svagt gulaktiga behåring. Ofta är dessutom hela benen rödaktiga. Halsköldens form påminner om den hos *G. distinctus*.

Christoffer Fägerström

Uppgifter

11. Vad ska man, av texten att döma, observera för att skilja *G. punctiger* och *G. fennicus* från *G. distinctus* och *G. moelleri*?

A Antennfästena.

B Täckvingarna.

C Snytena.

D Halsköldarna.

12. Ger texten någon förklaring till varför det är viktigt med en korrekt artbestämning av de beskrivna vivlarna, och vilken är förklaringen i så fall?

A Ja, det är nödvändigt för att kunna skilja honor och hanar åt.

B Ja, det görs allt fler observationer av en stor variation inom släktet.

C Ja, det krävs för att förstå vivlarnas släktskap.

D Nej, texten ger ingen förklaring till detta.

Risk för bias

En oönskad tendens till under- eller överskattning kallar man med ett engelskt ord ofta för bias. Olika risker för bias kan förekomma, och det gäller att ha koll på dessa risker i statistikproduktionen och även när man använder statistiken.

Ta som exempel en statistiksiffra på hur många procent av den vuxna befolkningen som röker dagligen. Den finns i Statistikdatabasen på SCB:s webbplats och kommer från undersökningen av levnadsförhållanden (ULF). Den siffran är ganska tillförlitlig i stort sett, men noga taget berörs den av osäkerhet av olika slag.

Ett slags osäkerhet i siffran är urvalsosäkerheten, som kommer sig av att man har frågat bara ett urval av personer och inte alla i befolkningen. Vidare inverkar också en bortfallsosäkerhet, genom att inte alla i urvalet svarade i undersökningen utan det blev ett visst svarsbortfall. En ytterligare form av osäkerhet i siffran är vad vi kallar mätosäkerhet, och den innebär att de som svarade i undersökningen kan ha tagit miste ibland och gett ett annat svar än det rätta.

De här osäkerhetskällorna ger alla två olika typer av osäkerhet i statistiksiffran. Den ena typen är slumpmässig osäkerhet, som inte drar åt något visst håll utan kan ge underskattning och överskattning lite hipp som happ. Den andra typen däremot drar åt samma håll hela tiden, antingen underskattning eller överskattning genomgående för en viss statistiksiffra. Den typen av osäkerhet kallas bias.

Bortfallet i statistiska undersökningar ger risk för bias, för de svar man får kanske drar åt ett visst håll i förhållande till vad man hade fått om alla i urvalet hade svarat.

Man kan till exempel inte utesluta att låginkomsttagare mer än andra kan vara svåra att nå när man samlar in uppgifter. Det kan leda till en överskattning i statistiksiffror för materiell standard.

Det är därför viktigt att förebygga biasrisken, genom att dels försöka få in svaren så fullständigt som möjligt, dels kompensera för den med olika metoder när man räknar fram statistiken.

Kalibrering är en modern flexibel ansats för att kompensera för bias. Idén är att ta stöd i information från annat håll, såsom register.

Ett exempel är statistiken över arbetslöshet från Arbetskraftsundersökningarna (AKU) som SCB producerar. Där kan man ta in hjälpinformation från Arbetsförmedlingen om arbetssökande. Beräkningen innehåller en analys av hur egenskapen att vara arbetslös hänger ihop med om man är anmäld som arbetssökande, vilken ålder och vilket kön man har, med mera. Så kan uppgifterna i registren hjälpa till att minska bortfallsosäkerheten.

Tekniskt innebär kalibreringen att man räknar ut vägningstal för de enskilda svaren, som sedan viktas med dessa tal när statistiken räknas fram.

Martin Ribe

Uppgifter

13. Hur bör man, enligt texten, i en statistisk undersökning hantera de problem som uppstår om en viss grupp i större utsträckning än andra inte besvarar en utskickad enkät?

A Man bör söka kompletterande uppgifter om den aktuella gruppen.

B Man bör utgå från att de som svarar ändå är representativa för gruppen i stort.

C Man bör vikta statistiken genom att göra en uppskattning av slumpens utfall.

D Man bör tolka utfallet med hjälp av den förkunskap man redan har om kön och ålder.

14. Hur skiljer sig bias principiellt från slumpmässig osäkerhet, enligt texten?

A Bias beror på mätmetoden.

B Bias är skilt från hur urvalet sker.

C Bias ligger i själva svarsbortfallet.

D Bias är systematiska felaktigheter.

Språkbyte

För tre år sedan flyttade Christine från England till Sverige på grund av kärleken. Det tog en stund innan jag lade märke till den lilla brytningen. Christine talade en utmärkt svenska. Den första tiden klarade hon sig bra med engelska. Pojkvännens vänner pratade gärna engelska. Till en början. Men när kvällen blev sen eller inspirationen tröt – då gick vännerna över till svenska. Trots allt är det ansträngande att hela tiden vara hänvisad till att tala ett främmande språk. Om hon ville vara del av gemenskapen, måste hon lära sig svenska, insåg Christine. Det var så hon framställde det för mig.

Att i det dagliga livet byta sitt modersmål mot ett annat språk är en stor sak. Det krävs mycket arbete och viljestyrka, men framför allt krävs det motivation. Om behovet inte är pockande håller vi fast vid det språk vi kan bäst. Christine hade en stark motivation att lära sig det nya språket.

Viljan att hålla fast vid modersmålet gäller också svensktalande. Det glöms ibland bort i debatten om engelskans inflytande på svenskan. Somliga säger att svenskan är under samma press från engelskan som minoritetsspråken är under press från svenskan. Det håller jag inte med om. Vi är inte påtvingade engelskan för att kunna vara en del av språksamhället, även om goda kunskaper i engelska är ett krav inom en rad områden. Men också i sammanhang där engelska är arbets- eller studiespråk tar vi ofta chansen att tala svenska om vi kan. Låt oss ta till oss den insikten – utan att hemfalla åt språknationalism.

Den svensktalande majoriteten befinner sig alltså knappast i en språkbytesprocess. För de flesta minoriteter är situationen en helt annan. Deras språk är förhållandevis osynliga i samhället, språkgrupperna är små, undervisning saknas. Många kämpar för att kunna behålla sitt språk och överföra det till nästa generation. Andra övergår till att tala enbart svenska. Det gäller också invandrare och barn till invandrare. Vi som talar varmt för flerspråkighet tycker reflexmässigt att det är synd. Men rätten till språk innefattar också rätten att byta språk, att välja ett annat språk än modersmålet som dagligt språk. Lika självklart är det att den som vill behålla sitt modersmål ska få stöd i form av en fungerande modersmålsundervisning med kvalificerade lärare. På det här området är glappet mellan den officiella språkpolitiken och dess genomförande extra stort.

Lena Ekberg

Uppgifter

15. På vilket av följande sätt behandlar textförfattaren frågan om språkbyte?

A Som en resursfråga.

B Som en generationsfråga.

C Som en rättighetsfråga.

D Som en utbildningsfråga.

16. Vilken viktig skillnad ser textförfattaren mellan svenska språket och minoritetsspråken vad gäller graden av utsatthet i det svenska samhället?

A Engelskan hotar svenskan mindre än svenskan hotar minoritetsspråken.

B Hotet mot minoritetsspråken kommer mer från engelskan än från svenskan.

C Svenskans ställning försvagas inom vissa områden, minoritetsspråkens ställning inom andra.

D Svenskans ställning stärks medan minoritetsspråkens ställning försvagas.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

Fysisk aktivitet vid mental ohälsa

Socialstyrelsen har för första gången gett ut nationella riktlinjer för vård vid depression och ångestsyndrom. Prioritering har gjorts av depression, ångesttillstånd och olika behandlingar utifrån värdering av rådande evidens. En tiogradig skala har använts där 1 anger åtgärder med största angelägenhetsgrad och 10 representerar åtgärder med mycket liten nytta. Sedan de preliminära riktlinjerna kom i mars 2009 har många reflektioner kommit. Diskussionen har främst rört den höga prioriteringen av kognitiv beteendeterapi (KBT) i relation till andra behandlingsformer. En inte lika tongivande diskussion har förts om hur fysisk aktivitet som del i behandlingen kan lyftas fram med stöd av aktuell evidens. I de slutgiltiga nationella riktlinjerna för vård av depression och ångestsyndrom ges råd om fysisk aktivitet en 3:a i rekommendation vid depressiva symtom och lindrigt ångestsyndrom. Den fysiska aktivitetens preventiva funktion lyfts därmed fram.

De nationella riktlinjerna är avsedda att vara ett stöddokument för beslutsfattare, men även vårdgivare tar intryck av rekommendationerna. Socialstyrelsen betonar vikten av att behandlaren gör en individuell bedömning av lämpliga åtgärder. I riktlinjerna framkommer att behandlaren ska erbjuda noggrann diagnostik och snar uppföljning (prioritet 1) samt genomföra fysiska hälsokontroller (prioritet 3) vid omhändertagandet av egentlig depression och ångestsyndrom. Rekommendationerna kan ses som ett uttryck för ett mer aktivt förhållningssätt gentemot patienten med betoning på en helhetssyn på patientens besvär.

Jämfört med de preliminära riktlinjerna lyfter Socialstyrelsen inte längre fram fysisk aktivitet som behandling vid egentlig depression eller ångestsyndrom. Det vetenskapliga underlaget anses otillräckligt utifrån Socialstyrelsens krav på evidens. Dessutom försvårar kunskapsluckor när det gäller vad som är optimal behandling av samsjuklighet vid depression möjligheten att utfärda kunskapsbaserade rekommendationer på gruppnivå. Men forskningen fortgår, och nya studier är redan publicerade. Den pågående forskning som utmärker sig mest gäller betydelsen av fysisk aktivitet för hjärnans funktion, såväl för kognitiva funktioner som utifrån psykologiska aspekter. Det pågår även intensiv forskning avseende verkningsmekanismer.

Fysisk aktivitet aktiverar hela människan, såväl fysiskt som psykiskt och även existentiellt. Utöver de mer påtagliga fysiska effekterna ger regelbunden fysisk aktivitet en känsla av ökad vitalitet, avspänning, välbehag och förbättrad självkänsla. Kunskapen om alla positiva hälsoeffekter av fysisk aktivitet är i dag väl underbyggd. Studier har visat på få biverkningar som enstaka stukningar och frakturer, vilket förekommer vid all förflyttning.

Alla vårdgivare med legitimation kan ordinera fysisk aktivitet på recept (FaR), en svensk metod som används i alla landsting. Metodens grund är en överenskommelse mellan patient och vårdgivare om att ökad fysisk aktivitet är önskvärt och ska ingå som en del av behandlingen.

Ordinationen följer evidens för träningsform, dos, frekvens och ansträngningsgrad och beaktar patientens riskfaktorer. Vidare ingår hänvisning och stöd till var och hur aktiviteten kan utföras. I många fall finns extra stöd att få hos den som arrangerar aktiviteten, ibland även subvention. Behandlingen med fysisk aktivitet initieras av hälso- och sjukvården men utförs utanför denna.

Vid kroniska kroppsliga sjukdomar har följsamheten till FaR i studier visat sig vara lika god som för farmakologisk behandling – ungefär hälften följer ordinationen. Kliniska erfarenheter talar för att patienter med samtidig smärta, rörelserädsla, bristfällig kroppskännedom och låg tilltro till sin egen förmåga kan behöva ytterligare behandlingsinsatser från det multi-modala teamet. Detta leder möjligen till en kortsiktigt ökad vårdkostnad, som säkerligen vägs upp av minskade samhällskostnader för antidepressiv medicinering med tillhörande biverkningar, och till ett minskat långsiktigt vårdbehov tack vare bättre levnadsvanor.

Är riktlinjernas rekommendation en tillräcklig insats för att en nedstämd och ångestfylld individ ska kunna påbörja och upprätthålla fysisk aktivitet över en längre tid? SBU:s rapport från 2006 fastslog att råd om fysisk aktivitet ledde till en ökad fysisk aktivitet under sex månader för 12–50 procent av patienterna. Om man kombinerade muntliga råd med skriftlig ordination av fysisk aktivitet ökade följsamheten med ytterligare 15–50 procent. Populationen i de internationella studierna var grupper med representativa primärvårdspatienter. Den faktiska följsamheten för patienter med depressiva symtom och ångest kan dock inte bedömas.

Psykoterapiforskningen har visat att psykoterapeutens tilltro och trohet till en viss metod påverkar behandlingsresultatet. Därför är det sannolikt också viktigt att förskrivarna av fysisk aktivitet hyser tilltro till metoden och följer upp sina ordinationer och effekterna av dessa.

Att de nya riktlinjerna lyfter fram fysisk aktivitet som en behandling av lika stort värde som KBT och medicinering med antidepressiva läkemedel vid lindrig depression och ångest innebär en pedagogisk utmaning för sjukvården i

allmänhet och för förskrivande läkare i synnerhet.

Fysisk aktivitet är en potent och kostnadseffektiv »multitablett« med dokumenterade positiva effekter, inte bara förebyggande av hjärt–kärlsjukdom och diabetes utan också som behandling av mentala sjukdomar. Hur informerar och motiverar vi patienterna till en behandling som innebär en förändrad livsstil med eget ansvar för hälsan i stället för att bara ta en tablett som doktorn ordinerat?

Lena Hedlund, Lars-Gunnar Gunnarsson,
Ingibjörg H Jonsdottir, Lillemor Nyberg, Jill Taube

SBU = Statens beredning för medicinsk utvärdering

Uppgifter

17. Vad var enligt texten anledningen till förändringen av riktlinjerna från den preliminära till den slutgiltiga versionen?

A Den först föreslagna rekommendationen gav inte avsedd effekt i behandling.

B Den först föreslagna rekommendationen ansågs inte ha tillräckligt stöd i forskning.

C Den först föreslagna rekommendationen väckte negativa reaktioner bland vårdgivare.

D Den först föreslagna rekommendationen ansågs missgynna etablerade metoder.

18. Vad lyfter textförfattarna fram vad gäller utsikterna för att patienter verkligen ska tillämpa en vårdgivares rekommendation om fysisk aktivitet?

A Att behandlingen ska vara långsiktig.

B Att även patienten tror på metoden.

C Att aktiviteten ska vara individanpassad.

D Att ordinationen även ges skriftligt.

19. Hur är de slutgiltiga riktlinjerna tänkta att fungera, enligt texten?

A Som ett verktyg för fortsatt forskning.

B Som ett beslutsunderlag inom hälso- och sjukvård.

C Som en vårdgaranti för patienters bästa.

D Som en vägledning för vårdtagarna.

20. Vad framstår som ett av textens syften?

A Att referera Socialstyrelsens vetenskapliga rön.

B Att förespråka en viss behandlingsform.

C Att sakkunnigt försöka föra patienternas talan.

D Att ge en översikt av alla tillgängliga behandlingsformer.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

21. För tio år sedan var det nästan lite skamligt för en nybakad skådespelare att medverka i exempelvis reklamfilmer. Idag kan det snarare vara en ____ i karriären; man kan bli mer känd genom en reklamfilm än genom en roll på bioduken.

A medvind

B livboj

C språngbräda

D stötesten

22. I stället för att ____ ett synsätt där man rekryterar de krafter som blir över, jobbar Peter och hans kollegor med det motsatta perspektivet. De arbetar medvetet för att skapa stolthet och en vilja att anta sjukvårdens ____ i glesbygden.

A rekommendera – ändamål

B acceptera – utmaningar

C införliva – begränsningar

D negligera – uppdrag

23. Våra solvanor är den främsta orsaken till att hudcancer är ____ cancerformen i Sverige; statistiskt sett drabbas var femte svensk av hudtumörer, och antalet nya fall accelererar, även bland yngre. Därför är det dags att skilja åsikter och tyckande från vetenskapligt ____ rekommendationer i frågan om solning och D-vitamin. Att uppmana människor att sola mer och utsätta sig för cancerogen UV-strålning är både ovetenskapligt och ____.

A den mest svårbehandlade – godkända – omoraliskt

B den allvarligaste – granskade – ohälsosamt

C den snabbast ökande – grundade – oetiskt

D den mest komplicerade – bevisade – obefogat

24. Det finns några bergspartier med ____ klimat, men större delen av detta centralamerikanska land ____ ett av tropisk regnskog bevuxet lågland.

A tempererat – utgörs av

B atlantiskt – infattar

C termiskt – ingår i

D arktiskt – förenar

25. Att vara hemarbetare kan verka soft, en Solsidetillvaro med touch av Maria Montazamis liv med tofs-shopping och vänninnepartyn. (Även om hon ____ är en business-kvinna, som slår mynt av bilden av sig själv.)

A ad hoc

B inkognito

C in spe

D de facto

26. Ergonomen M. Carlström säger att de flesta anställda är mer intresserade av arbetsplatsens ____ än vad det är för färgsättning. ”Jag har besökt läckert inredda, ____ kontorslandskap, som ändå har problem med överhörning och där folk klagar på att de har svårt att koncentrera sig.”

A design – konstnärliga

B funktionalitet – spatiösa

C trivsel – visuella

D möblemang – estetiska

27. Svenska Folkpartiets ungdomsorganisation vill se ett modernare Svenska Finlands Folkting, med större visioner än ____. Folktinget är idag ____ från en förgången tid, där medaljutdelningen tycks vara verksamhetens huvudsyssla. De säger sig arbeta för det svenska i Finland, men för att göra det framgångsrikt så krävs mera ____.

A det rådande – ett eko – medlemmar

B det gamla – en fornlämning – kampanjer

C det föregående – en spillra – pengar

D det nuvarande – en relikt – nytänkande

28. Novellisten Alice Munro fick Nobelpriset i litteratur för att hon är en av vår tids största författare. Det finns ingen annan författare som kan ____ komplexa skeenden och stora frågor till ett så litet och kort format.

A dramatisera

B koncentrera

C extrahera

D kombinera

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

29. Naturskyddsföreningens (SNF) länsordförande har en egen förklaring till SNF:s ____ engagemang i gruvfrågan: ”Det handlar inte om att gruvbrytning inte får miljökonsekvenser, utan om vad de som engagerar sig i föreningen brinner för. Vi jobbar alla ____ och då blir det personliga engagemanget styrande.”

A brinnande – individuellt

B sakliga – ambitiöst

C lama – ideellt

D skiftande – i skift

30. Staten var tvungen att ____ i hela bankväsendet: förstatliga många banker, socialisera enorma skulder och ta tillbaka många privatiserade företag.

A intervenera

B administrera

C investera

D alternera